

УКРАЇНА

(19) UA (11) 59803 (13) A

(51) 7 C22C38/58, C22C38/38

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИДЕРЖАВНИЙ ДЕПАРТАМЕНТ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІОПИС
ДО ДЕКЛАРАЦІЙНОГО ПАТЕНТУ
НА ВИНАХІДВидається під
відповідальність
власника
патенту

(54) СТАЛЬ

(21) 20021210307

(22) 19 12 2002

(24) 15 09 2003

(46) 15 09 2003, Бюл. № 9, 2003 р.

(72) Алімов Валерій Іванович, Міщенко Іван Митрофанович, Кримов Віталій Миколайович

(73) ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

(57) Сталь, що містить вуглець, марганець, кремній, хром, титан, алюміній, залізо і ванадій, яка відрізняється тим, що вона додатково містить молибден, нікель і мідь при наступному співвідношенні компонентів, мас. %

вуглець	0,72-0,95
марганець	9,50-11,50
кремній	0,55-1,10
хром	1,80-2,40
титан	0,10-0,35
алюміній	0,10-0,60
ванадій	≤ 0,04
молибден	≤ 0,04
нікель	≤ 0,40
мідь	≤ 0,10
залізо	решта,

причому вміст ванадію, молибдену, нікелю і міді зв'язаний співвідношенням $(Ni+Cu)/(V+Mo) \geq 9$

Винахід відноситься до галузі виробництва високомарганцовистих сплавів, а більш конкретно до виробництва сталей типу сталі Гадфілда і може бути використаний для виготовлення деталей дробильно-розмольного, транспортного і вантажно-розвантажувального устаткування, що працюють в умовах комплексного абразивно-корозійного і багаторазового ударно-корозійного впливу.

Відома високомарганцовиста сталь, що містить, мас. % вуглець 0,90 - 1,15, кремній 0,15 - 0,80, марганець 12 - 15, алюміній 2,5 - 3,5, хром 2,1 - 2,3 (А с СРСР № 648647, Кл. С 22 С38/38, опубл. 28 02 79).

Після загартування у воді від температур 1050°C ця сталь має такі властивості: НВ = 218 - 232, коефіцієнт зносостійкості кубиків в барабані, що обертається із сухим піском, - 1,33 - 1,41, з вологим піском із рН 6 - 1,52 - 1,7. Недоліком відомої сталі є її знижена опірність комплексним впливам абразивно-корозійних і ударно-корозійних навантажень.

Відома сталь (Пат. України № 44196 А, Кл. С 22 С38/58, 38/38, опубл. 15 01 2002), що містить, мас. %

вуглець	0,75 - 0,85
марганець	9,50 - 11,00
кремній	0,50 - 1,00
хром	2,00 - 3,50
титан	0,10 - 0,30

ванадій	0,05 - 0,20
алюміній	0,30 - 0,50
залізо	решта,

причому вміст марганцю, вуглецю, титана і ванадію знаходиться в співвідношенні

$$Mn/(C + 0,2(Ti + V)) \geq 10$$

Ця сталь по технічній сутності є найбільш близькою до сталі, що заявляється і тому прийнята як найближчий аналог. Ознаками найближчого аналогу, що збігаються з суттєвими ознаками заявляемого винаходу є вміст вуглецю, марганцю, кремнію, хрому, титану, алюмінію, ванадію та заліза.

Недоліком відомої сталі є знижена опірність комплексним навантажанням, що включають абразивно-корозійний і багаторазовий ударно-корозійний вплив. Причина цього в неоптимальному співвідношенні легуючих елементів та домішок, які не сприяють утворенню достатньої кількості карбідів та легуванню твердого розчину. Це стає причиною росту зерна аустеніту та низької корозійної стійкості.

В основу передбачуваного винаходу поставлена задача такого удосконалення хімічного складу високомарганцовистої сталі, що дозволило б підвищити її опірність комплексним навантажанням, що включають абразивно-корозійний і багаторазовий ударно-корозійний вплив, за рахунок оптимального сполучення некарбідоутворюючих і

(13) A

(11) 59803

(19) UA

карбідоутворюючих елементів

Поставлена задача вирішується завдяки тому, що сталь, що містить вуглець, марганець, кремній, хром, титан, алюміній, ванадій і залізо, згідно вимогам, вона додатково містить молибден, нікель і мідь при наступному співвідношенні компонентів, мас %

вуглець	0,72 - 0,95
марганець	9,50 - 11,50
кремній	0,55 - 1,10
хром	1,80 - 2,40
титан	0,10 - 0,35
алюміній	0,10 - 0,60
ванадій	≤ 0,04
молибден	≤ 0,04
нікель	≤ 0,40
мідь	≤ 0,10
залізо	решта,

причому вміст ванадію, молибдену, нікелю і міді зв'язаний співвідношенням

$$(Ni + Cu)/(V + Mo) \geq 9$$

Таке співвідношення компонентів у межах, що заявляються, забезпечує високу опірність сталі комплексним навантаженням, що включають абразивно-корозійний і багаторазовий ударно-корозійний вплив, який зростає за рахунок дрібнодисперсних карбідів, легування твердого розчину, здрибнювання зерна аустеніту і за рахунок зсуву корозійних потенціалів у позитивну сторону

При вмісті вуглецю менш 0,72 мас % у сталі зростає кількість немартенситних складових структури, що знижує її абразивно-корозійну опірність. При вмісті вуглецю більш 0,95 мас % помітно знижується пластичність і стійкість до навантажень через підвищену кількість надлишкових фаз

Марганець разом з вуглецем розширює область стабілізації аустеніту і підвищує розчинність вуглецю в аустеніті. При вмісті марганцю в сталі менш 9,50 мас % знижується міцність і пластичність, а також стійкість аустеніту. При вмісті марганцю більш 11,50 мас % росте схильність до транс-кристалізації, утворення гарячих тріщин, а після лиття і термообробки збільшується кількість карбідів несприятливої форми й особливо стійких нерозчинних карбідів, усе це знижує її абразивно-корозійну й ударно-корозійну стійкість

Кремній уводиться в сталь, що заявляється, для кращого розкислення і поліпшення ливарних характеристик. При вмісті кремнію менш 0,55 мас % ступінь розкислення сталі не є достатнім й у ній міститься підвищена кількість неметалічних включень, що знижують ударну в'язкість сталі. При вмісті кремнію більш 1,10 мас % у впливах утворюється крупнодендритна структура, збільшується розмір зерна, помітно знижується пластичність сталі

Хром призначений для додаткового легування сталі. При вмісті хрому менш 1,8 мас % аустеніт стає менш стійким при нагріванні і наклеп, а це знижує зносостійкість. При вмісті хрому більш 2,40 мас % і при нагріванні під загартування до підвищених температур практично не зберігаються мелкодисперсні карбіди хрому, що знижує опірність сталі комплексним впливам за участю корозійних навантажень

Титан у цій сталі призначений для додаткового мікролегуювання і модифікування, здрибнювання структурних складових при кристалізації, усунення зон стовпчастої будівлі і підвищення зносостійкості. При вмісті титана менш 0,1 мас % ці ефекти не досягаються, тому що різко зменшується кількість мелкодисперсних тугоплавких нітридів і карбонітридів титана. При вмісті титана більш 0,35 мас % стає можливим утворення карбідів титана у вигляді сітки по границях зерен, а це роз'єднує їх і знижує рівень механічних властивостей, особливо ударну в'язкість, крім цього створюються додаткові корозійні пари

Алюміній уводиться в сталь, що заявляється, для розкислення і модифікування, він регулює залишковий вміст кисню в металі, розмір зерна, склад, форму і характер неметалічних включень. При вмісті алюмінію менш 0,1 мас % у сталі зростає кількість залишкового кисню, а розмір зерна збільшується, це знижує стійкість сталі до ударно-абразивних і корозійних навантажень. При вмісті алюмінію більш 0,60 мас % зростає роль вторинного окислювання при зниженні температури сталі на випуску і розливанні, а продукти окислювання, що утворюються, негативно впливають на властивості сталі, у тому числі при комплексному характері навантажень

Вміст ванадію і молибдену не перевищують 0,04 мас % кожного, нікелю - не перевищує 0,4 мас %, а міді - не перевищує 0,10 мас %. Причому, вони зв'язані співвідношенням

$$(Ni + Cu)/(V + Mo) \geq 9$$

Ванадій і молибден є карбідоутворюючими елементами і зв'язують вуглець у карбіди і карбонітриди і збіднюють твердий розчин по вуглецю. Нікель, мідь і некарбідоутворюючі елементи і їхня кількість компенсують зазначену дію ванадію і молибдену при зазначеному співвідношенні. При співвідношенні $(Ni + Cu)/(V + Mo) < 9$ така компенсація буде неповною. Крім того, мідь у твердому розчині сприяє підвищенню корозійного опору при комплексному впливі навантажень, нікель сприяє підвищенню ударної в'язкості сталі, карбіди і карбонітриди ванадію і молибдену підвищують зносостійкість на початку експлуатації, поки під ударним впливом почнеться мартенситне перетворення і наклеп метастабільного аустеніту

Приклад. Сталь, що заявляється, позначену відповідно до прийнятої системи маркування як 83Г105Х2ТЮЛ РД (де РД - регламентовані домішки), виплавляли в лабораторній індукційній печі з ємністю тигля 0,5 кг за технологією, що прийнята при виплавці високомарганцовистої сталі. Проби відливали у вигляді прутків перетином 20 x 20 мм, з яких виготовляли спеціальні зразки з хвостовиком для іспитів на знос в установці спеціальної конструкції, у якій одночасно два зразки обертаються на коромислі зі швидкістю 100 об/хв у суміші великого річкового піску, щебеневого каменю розміром 6 - 10 мм із розчином 5% H_2SO_4 і 3% $NaCl$ у водопровідній воді. Зразки періодично вдаряються об загострені виступи з твердого сплаву, установлені по шляху їхнього переміщення. Це забезпечує комплексний абразивно-корозійний і ударно-корозійний вплив. Зразки зважували до і після іспитів і оцінювали відносну зносостійкість у порів-

нянні з базовою сталлю по найближчому аналогу. Одночасно оглядали й оцінювали якість поверхні зразків. Зносостійкість сталі по найближчому ана-

логу умовно приймали за одиницю. Отримані результати наведені в таблиці.

Таблиця

Склад сталі	Вміст елементів											Ni + Cu V + Mo	Відносна зносостійкість	Примітки
	C	Mn	Si	Cr	Ti	Al	V	Mo	Ni	Cu	Fe			
Сталь, що заявляється														
1	0,83	10,5	0,82	2,10	0,25	0,35	0,015	0,026	0,37	0,03	Решт	9,57	1,31	
2	0,74	9,60	0,59	1,91	0,14	0,13	0,010	0,010	0,14	0,06	Решт	10	1,25	
3	0,93	11,35	1,05	2,38	0,31	0,55	0,013	0,009	0,20	0,05	Решт	11,36	1,43	
4	0,68	8,5	0,41	1,54	0,06	0,07	0,025	0,015	0,30	0,03	Решт	8,25	1,08	Корр Осередки
5	0,99	12,6	1,28	2,80	0,47	0,69	0,013	0,031	0,29	0,06	Решт	7,95	1,12	- " -
По пат. № 44198 А														
6	0,82	10,8	0,91	3,15	0,29	0,41	0,18	-	-	-	Решт	-	1,00	

З таблиці видно, що найбільш високу зносостійкість показали зразки складів 1 - 3, що відповідають сталі 83Г105Х2ТЮЛ РД. Її зносостійкість більш ніж на 25% вище, ніж у сталі по найближчому аналогу. Інші склади менш кращі, тому що показали гірші результати і, крім того, на них спосте-

рігаються корозійні осередки на поверхні (склади 4, 5).

Таким чином, винахід, що заявляється забезпечує високу опірність комплексним навантаженням, що включають абразивно-корозійний і багаторазовий ударно-корозійний вплив.